

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Кафедра практичної психології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор науково-методичної
та навчальної роботи
О.Б.Жильцов
20/5 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Експериментальна психологія

(шифр і назва навчальної дисципліни)

напрямок підготовки **6.010106 «Соціальна педагогіка»**

(шифр і назва напрямку підготовки)

спеціальність _____

(шифр і назва спеціальності)

спеціалізація _____

(назва спеціалізації)

інститут, факультет, відділення **Інститут людини**

(назва інституту, факультету, відділення)

2015 – 2016 навчальний рік

Робоча програма «Експериментальна психологія» для студентів за напрямом підготовки «Соціальна педагогіка».

Розробники: О.В. Петрунко, доктор психологічних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри практичної психології.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри практичної психології

Протокол від “27” серпня 2015 року №1

Завідувач кафедри практичної психології
 (О.М. Лозова)

Розподіл годин звірено з робочим планом. Структура типова.

Заступник директора Інституту людини Н.А. Клішевич

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Робоча навчальна програма з дисципліни «Експериментальна психологія» є нормативним документом Київського університету імені Бориса Грінченка, який розроблено на основі освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів за напрямом «Соціальна педагогіка» відповідно до навчального плану.

Робочу навчальну програму укладено згідно з вимогами кредитно-модульної системи організації навчання. Програма визначає обсяги знань, які має засвоїти бакалавр відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики і напряму підготовки, алгоритм опанування цими знаннями, необхідне методологічне і методичне забезпечення цього процесу, складові й технологію оцінювання навчальних досягнень студентів.

Мета курсу – ознайомлення студентів із методологією і методами експериментального дослідження психічних процесів і явищ та формування в них базових знань, умінь і навичок із здійснення експериментальної діяльності.

Завдання курсу:

1) розкрити особливості становлення і розвитку експериментального методу в психології в історичній перспективі;

2) сформулювати у студентів системні уявлення про теорію і практику експерименту: типи експериментів та їх особливості, структуру експериментального дослідження, вимоги до його планування й оцінку достовірності отриманих результатів, його процедури і методи (збору, аналізу, інтерпретації, презентації експериментальних даних);

3) сформулювати в студентів базові вміння і навички експериментального, квазіекспериментального та кореляційного дослідження психіки на засадах ухвалених науковою спільнотою морально-етичних принципів експериментальної діяльності.

Під час семінарських занять, індивідуальної навчально-дослідницької та самостійної роботи у студенти мають бути сформовані такі **уміння і навички**:

- планування експериментального дослідження, складання програми експерименту;
- формулювання дослідницької проблеми і наукового апарату дослідження;
- формулювання гіпотез, щодо причинно-наслідкових зв'язків між фактами (залежною і незалежною змінними);
- вибір надійних і валідних методів дослідження;
- обробка та інтерпретація отриманих експериментальних даних;
- написання звіту про здійснене експериментальне дослідження.

Кількість годин, відведених навчальним планом на вивчення дисципліни, становить 108 год. (3 кредити); з них лекції – 22 год., семінари – 20 год., індивідуальна робота – 6 год., модульний контроль – 6 год., самостійна робота – 54 год.

Вивчення навчальної дисципліни «Експериментальна психологія» завершується заліком.

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 0101 «Педагогічна освіта»	нормативна	
Модулів – 2	Напрямок підготовки 6.010106 «Соціальна педагогіка»	Рік підготовки	
Змістових модулів – 2		3-й	-
		Семестр	
		5 й	-
		Лекції	
Загальна кількість годин – 108		22 год.	-
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 3	Освітньо-кваліфікаційний рівень: <u>Перший (бакалаврський)</u>	Практичні, семінарські	
		20 год.	-
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		60 год.	-
		Модульний контроль	
		6 год	
		Вид контролю:	
	залік	-	

II. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п	Назви теоретичних розділів	Кількість годин								
		Разом	Аудиторних	Лекцій	Практичних	Семінарських	Індивідуальна робота	Самостійна робота	Модульний контроль	Самостійна робота підготовки до іспиту
Змістовий модуль I. Вступ до експериментальної психології										
1.	Предмет і завдання експериментальної психології	9	4	2	-	2	-	5		
2.	Історія розвитку експериментальної психології	9	4	2	-	2	-	5		
3.	Загальнонаукові і спеціальні методи експериментальної роботи	11	4	2	-	2	2	5		
Усього годин:		31	14	6	-	6	2	15	2	-
Змістовий модуль II. Теорія і практика експерименту в психології										
4.	Експеримент як базовий метод експериментальної психології	9	4	2	-	2	-	5		
5.	Типи експериментів у психології	8	4	2	-	2	-	4		
6.	Змінні та їх вимірювання	9	4	2	-	2	-	5		
7.	Планування та організація експерименту	11	6	2	-	2	2	5		
8.	Вимоги до ідеального експерименту	9	4	2	-	2	-	5		
Усього годин:		48	24	10	-	10	2	24	2	-
Змістовий модуль III. Експеримент як спільна діяльність експериментатора і випробуваних										
9.	Експеримент як спільна діяльність дослідника і випробуваного	9	4	2	-	2	-	5		
10.	Особливості експериментальної роботи з дітьми й різними віковими категоріями дорослих	18	8	4	-	2	2	10		
Усього годин:		29	14	6	-	4	2	15	2	-
Разом за навчальним планом:		108	54	22	-	20	6	54	6	-

III. ПРОГРАМА

Змістовий модуль I ВСТУП ДО ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Лекція 1. Предмет і завдання експериментальної психології Загальнонаукові методи дослідницької роботи (2 год.)

Місце експериментальної психології в системі наук. Визначення експериментальної психології. Предмет і завдання експериментальної психології. Розвиток ідей і гіпотез в експериментальній психології. Поняття про методологію, метод, методику. Система психологічних методів. Класифікація й методів психологічного дослідження (теоретичні, емпіричні, статистичні). Порівняльна характеристика загальнонаукових дослідницьких методів: спостереження, вимір і експеримент. Принципи наукового дослідження психіки: загальні (детермінізму, єдності свідомості та діяльності, розвитку, системного підходу та ін.) та спеціальні (принцип репрезентативності об'єкта дослідження, валідності предмета дослідження, надійності експериментальних умов, інваріантності результату, зв'язку теорії із практикою та ін.).

Основні поняття теми: наука, наукове мислення, емпіричне знання, теорія, теоретичне знання, метод, дослідження, предмет, об'єкт, детермінізм, ідеографічний підхід, бесіда, інтерв'ю, опитування, контент-аналіз, аналіз продуктів діяльності, проєктивні методи.

Семінар 1. Предмет і завдання експериментальної психології на сучасному етапі розвитку науки і суспільства (2 год.)

План:

1. Визначення експериментальної психології як науки та її категоріальний апарат.
2. Множинність методологічних систем і концептуальних ідей експериментальної психології як відповідь на запити соціального розвитку.
3. Предмет і завдання експериментальної психології.
4. Міждисциплінарні зв'язки експериментальної психології.
5. Експериментальна психологія на сучасному етапі розвитку науки і суспільства: тенденції, проблеми, перспективи.

Рекомендована література: [2; 5; 7]

Лекція 2. Історія розвитку експериментальної психології (2 год.)

Розвиток та становлення експериментальної психології. Успіхи нейрофізіології в ХХ ст. Психофізика. Психофізіологія відчуттів (Г. Фехнер, Г. Гельмгольц та ін.). Біхевіоризм і експериментальна психологія. Розвиток експериментальної психології. Вплив гештальтпсихології на розвиток експериментальної психології. З. Фрейд і його вплив на експериментальну психологію. Когнітивісти та експериментальна психологія. Розвиток вітчизняної експериментальної психології. Різні підходи до розуміння сутності

експерименту і його структури (І.П.Павлов, Л.С.Виготський, О.М.Леонт'єв, С.Л.Рубінштейн, Г.С.Костюк, С.Д.Максименко та інші). Експериментальна психологія на сучасному етапі: предмет і завдання. Тенденції розвитку й основні проблеми експериментального методу в психології.

Основні поняття теми: експериментальна психологія, психофізика, гештальтпсихологія, психоаналіз, когнітивна психологія.

Семінар 2. Історія розвитку експериментальної психології: провідні школи експериментальної психології (2 год.)

План:

1. Методологічні і методичні основи експериментальної психології.
2. Етапи розвитку експериментальної психології в історичній перспективі.
3. Становлення відомих шкіл експериментальної психології як відповідь на виклики наукового і соціального прогресу людства.
4. Розвиток експериментальної психології в до- і після радянську добу (ідеї І.Павлова, І.Сеченова, Л.Виготського, Р.Лурія, В.Гальперіна та інших).
5. Становлення вітчизняної експериментальної психології (П.Запорожець, М.Ланге, Г.Костюк, М.Холодна).

Рекомендована література: [2; 5; 7]

Лекція 3. Загальнонаукові і спеціальні методи експериментальної психології (2 год.)

Загальнонаукові методи психологічного дослідження та межі їх застосування. Спеціальні методи дослідження в експериментальній психології. Кількісні і якісні методи експериментального дослідження. Стандартизовані й нестандартизовані методи та типи даних, які отримують за їх допомогою. Методи збору, опрацювання, інтерпретації і представлення експериментальних даних. Експериментальна психологія на сучасному етапі: предмет і завдання. Тенденції розвитку методів експериментального дослідження на сучасному етапі розвитку експериментальної психології.

Основні поняття теми: загальнонаукові і спеціальні методи експериментальної психології, методи збору, аналізу й інтерпретації даних, кількісні і якісні методи дослідження, стандартизовані і нестандартизовані методи та межі їх застосування.

Семінар 3. Методи експериментальної психології (2 год.)

План:

1. Загальнонаукові методи психологічного дослідження.
2. Спеціальні методи експериментальної психології.
3. Проблема меж застосування методів експериментального дослідження.
4. Кількісні і якісні методи та межі їх придатності.
5. Формалізовані й неформалізовані методи

Рекомендована література: [2; 5; 7]

Змістовий модуль II ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ЕКСПЕРИМЕНТУ В ПСИХОЛОГІЇ

Лекція 4. Експеримент як базовий метод експериментальної психології (2 год.)

Уявлення про експеримент як базовий метод експериментальної психології. Широке і вузьке тлумачення експерименту. Можливості експерименту та межі його застосування. Переваги експерименту порівняно з іншими методами психологічного дослідження. Методологічна і методична база експериментального дослідження. Принципи організації і проведення експерименту. Уявлення про теоретико-методологічну, методичну й експериментальну базу дослідження. Уявлення про експериментальні вибірки і генеральні сукупності. Стратегії формування та репрезентативність вибірок. Випадковий розподіл, або відбір. Попарна стратегія. Підбір максимально схожих індивідів. Підбір однорідних груп. Переваги експерименту з великою кількістю досліджуваних.

Основні поняття теми: можливості експерименту як методу психологічного дослідження, методологічна і методична база експериментального дослідження, генеральна сукупність, експериментальна вибірка, репрезентативність вибірки, рандомізація вибірки, стратометричний відбір, випадковий розподіл.

Семінар 4. Експеримент у системі методів наукового і прикладного дослідження психіки (2 год.)

План:

1. Визначення експерименту у широкому і вузькому розумінні.
2. Переваги експерименту порівняно з іншими методами.
3. Поняття змінної в експериментальному дослідженні.
4. Методологічні й методичні аспекти організації експерименту.
5. Проблеми розробки і запровадження експерименту в психології.

Рекомендована література: [2; 5; 7]

Лекція 5. Типи експериментів у психології (2 год.)

Типологія експерименту: залежно від можливості реалізації на практиці (реальний та уявний), залежно від місця проведення (лабораторний та природний), залежно від ступеня розробки проблеми (пошуковий, критичний, демонстраційний, експеримент, що уточнює, експеримент, що відтворює), за характером дій дослідника (констатуючий і формуючий). Експеримент “ex-post-facto”. Штучний експеримент. Експерименти, які дублюють реальний світ. Експерименти з використанням нееквівалентних груп досліджуваних. Експерименти з одним досліджуваним. Груповий експеримент. Міжгруповий експеримент. Кросіндивідуальний експеримент. Бівалентний експеримент. Багаторівневий експеримент. Ідеальний, чистий, безкінечний експерименти. Експеримент повного співпадіння. Особливості квазіекспериментального дослідження психіки. Основні типи квазіексперименту. Умови підвищення валідності даних, що отримані в квазіексперименті.

Формувальний експеримент як квазіекспериментальне дослідження психіки.

Основні поняття теми: ідеальне дослідження, польове дослідження, лабораторний експеримент, природний експеримент, пошуковий, демонстраційний та критичний експеримент, констатувальний і формувальний експерименти, квазіексперимент, бівалентність, безкінечність, збіг, квазіексперимент.

Семінар 5. Типи експериментів у психології та стратегії формування репрезентативних експериментальних вибірок (2 год.)

План:

1. Підстави для типізації експерименту.
2. Констатувальний і формувальний експеримент.
3. Ідеальний (бездоганний, «хороший») експеримент і квазіексперимент.
4. Уявлення про генеральну сукупність та експериментальні вибірки.
5. Репрезентативність експериментальних і контрольних вибірок та вимоги до їх формування.

Рекомендована література: [2; 3; 5; 6; 7]

Лекція 6. Змінні та їх вимірювання (2 год.)

Поняття змінної в психологічному дослідженні. Види змінних. Незалежні змінні та їх види. Залежні змінні та їх характеристики. Проміжні змінні та їх особливості. Змінні, що контролюються. Джерела артефактів у маніпулюванні змінними. Психологічні шкали (за С. Стівенсом). Номінальна шкала. Шкала порядку. Шкала інтервалів. Шкала пропорцій. Основні характеристики шкал. Умови застосування шкал. Змінні і експериментальна гіпотеза. Типи гіпотез. Проблема реконструкції психологічної реальності при перевірці гіпотези. Рівні гіпотез: теоретичний, емпіричний, статистичний.

Основні поняття теми: залежна змінна, незалежна змінна, додаткові змінні, контроль змінних, вимірювання змінних, кореляційні та каузальні зв'язки між змінними, шкали номінальна шкала, шкала порядку, шкала інтервалу, шкала пропорцій, числова система з відносинами, емпірична система з відносинами, порядок, номінація, шкалограма, тест, прогностичність, тестові норми, латентно-структурний аналіз, експериментальна гіпотеза.

Семінар 6. Змінні в експериментальному дослідженні. Контроль змінних (2 год.)

План:

1. Поняття змінної в психологічному дослідженні.
2. Види змінних: основні (залежні, незалежні) і додаткові.
3. Контроль змінних.
4. Процедури вимірювання змінних.
5. Типи вимірювальних шкал (шкала найменувань, порядку, інтервалів) та межі їх психологічної придатності.

Рекомендована література [2; 3; 5-7]

Лекція 7. Планування та організація експерименту (2 год.)

Планування психологічного експерименту. Етапи планування дослідження, їх зміст, цілі і завдання. Умови планування. Змістове і формальне планування. План з попереднім і підсумковим тестуванням та умови його використання. План з підсумковим тестуванням. Особливості експериментальних планів для одного досліджуваного. Інтраіндивідуальні, міжгрупові та кросіндивідуальні плани. психологічного експерименту. Проблема організації експерименту та її методичні аспекти. Обробка, інтерпретація й узагальнення результатів експериментального дослідження. Етапи аналізу даних. Якісна і кількісна обробка результатів експериментування. Проблема інтерпретації результатів експериментального дослідження психіки.

Основні поняття теми: планування, план дослідження, квазіекспериментальний план, факторний план, вплив, факторний план, етапи планування дослідження, експериментальна гіпотеза, експериментальна схема, протоколювання, дослідницька програма, дані, інтерпретація результатів, аналіз результатів, повторюваність, звіт.

Семінар 7. Методологічні і методичні аспекти планування експериментального дослідження (2 год.)

План:

1. Формулювання дослідницької проблеми та планування кроків з її розв'язання. Уявлення про науковий апарат дослідження.
2. Прогнозування теоретичних і прикладних результатів дослідження, формулювання експериментальної гіпотези.
3. Уявлення про організацію експерименту (його етапи і відповідні процедури), вибір методів, та формування вибірок випробуваних.
4. Визначення змінних та методів їх дослідження, аналізу.
5. Проектування способів представлення і оцінки результатів експерименту.

Рекомендована література [1-3; 5-7]

Лекція 8. Вимоги до ідеального експерименту: валідність, надійність, об'єктивність та репрезентативність експериментальних даних (2 год.)

Уявлення про валідність, надійність, об'єктивність та репрезентативність експериментального дослідження. Критерії надійності, валідності та репрезентативності експерименту. Репрезентативність завдань, вибірок і експериментальних даних. Зовнішня валідність і внутрішня валідність. Операційна валідність. Умови досягнення надійності і валідності психологічного експерименту. Джерела порушення валідності. Основні фактори, що знижують валідність експерименту (фактори часу, завдання, суб'єктивний фактор). Комунікативні ефекти й артефакти в експериментальному дослідженні.

Основні поняття теми: об'єктивність, репрезентативність, надійність, валідність, критерії надійності, критерії валідності, конструктивна та змістова валідність, загрози валідності і надійності; ефекти та артефакти в експериментальному дослідженні, ефект плацебо, ефект Пігмаліона, ефект Хотторна, ефект аудиторії та інші.

Семінар 8. Загрози достовірності експерименту та засоби їх запобігання (2 год.)

План:

1. Уявлення про експериментальний контроль. Аспекти, форми, функції і методи експериментального контролю.
2. Валідність експерименту. Види валідності: змістова, конструктна, прогностична.
3. Об'єктивні і суб'єктивні загрози порушення валідності.
4. Загрози надійності і об'єктивності експерименту та засоби їх запобігання.
5. Комунікативні ефекти й артефакти в експериментальному дослідженні.

Рекомендована література [1-3; 6; 7]

Змістовий модуль III ЕКСПЕРИМЕНТ ЯК СПІЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЕКСПЕРИМЕНТАТОРА І ВИПРОБУВАНИХ

Лекція 9. Експеримент як спільна діяльність дослідника і випробуваного (2 год.)

Експериментальне спілкування. Помилки спілкування. Експериментальна взаємодія. Експериментатор: його особистість і діяльність. Нормативні, соціальні та психологічні регулятори діяльності експериментатора. Випробуваний: його особистість і особливості діяльності в експерименті. Права і обов'язки випробуваного в ситуації експерименту. Етичні принципи проведення дослідження.

Основні поняття теми: експериментальна взаємодія, регулятори взаємодії, Етичний кодекс психолога, мотивація діяльності, мотивація участі, конфіденційність, екологічність, принципи деонтології, соціальна відповідальність.

Семінар 9. Етика наукового дослідження (2 год.)

План:

1. Особистість експериментатора та стиль його діяльності. Дотримання загальних моральних стандартів.
2. Структура фахової компетентності експериментатора.
3. Соціальна відповідальність експериментатора.
4. Особистість випробуваного та особливості його участі в експерименті.
5. Стилі взаємодії експериментатора і випробуваних у процесі спільної діяльності.
6. Нормативні регулятори експериментальної діяльності.

Рекомендована література [1-3; 6; 7]

Лекції 10-11. Особливості експериментальної роботи з дітьми й різними віковими категоріями дорослих (4 год.)

Особливості експериментальної роботи з дорослими і дітьми. Принципи експериментальної роботи з різними категоріями дорослих. Принципи експериментальної роботи з дітьми. Особливості психологічної діагностики дітей. Основні обмеження

експериментування з дітьми. Професійна і соціальна відповідальність експериментатора. Стосунки експериментатора з батьками дітей – учасників психолого-педагогічного експерименту

Діти як суб'єкти психолого-педагогічного експерименту. Визначення психолого-педагогічного експерименту. Типологія психолого-педагогічного експерименту. Цілі і завдання педагогічного експерименту. Формулювання дослідницької проблеми та вибір методів дослідження в психолого-педагогічному експерименті. Особливості планування і реалізації психолого-педагогічного експерименту. Особливості формування вибірок у психолого-педагогічному експерименті.

Основні поняття теми: принципи експериментальної роботи з дорослими і дітьми, педагогічний та психолого-педагогічний експерименти, особливості вибору методів дослідження дитячої психіки, особливості формування вибірок у психолого-педагогічному експерименті, професійна і соціальна відповідальність експериментатора.

Семінар 10. Особливості експериментальної роботи дослідника з дітьми (2 год.)

План:

1. Дитина як суб'єкт експериментального психолого-педагогічного дослідження.
2. Особливості цілей і завдань, що ставляться в психолого-педагогічному експерименті.
3. Принципи експериментальної роботи з дітьми.
4. Особливості добору методів і формування дитячих експериментальних вибірок.
5. Особливості інтерпретації результатів психолого-педагогічного дослідження.

Рекомендована література [1-3; 6; 7]

Семінар 11

Особливості психолого-педагогічного експерименту (2 год.)

План:

1. Визначення психолого-педагогічного експерименту.
2. Види психолого-педагогічного експерименту.
3. Специфіка дослідницької проблематики, цілей і завдань психолого-педагогічного експерименту.
4. Валідність і надійність психолого-педагогічного експерименту.
5. Обґрунтування репрезентативності експериментальних завдань та експериментальних вибірок у психолого-педагогічному експерименті.
6. Особливості вибору методів психолого-педагогічного дослідження.

Рекомендована література [1-3; 6; 7]

V. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Змістовий модуль I. ВСТУП ДО ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

1. Розкрити взаємозв'язок експериментальної психології з іншими психологічними галузями знань.
2. Охарактеризувати експериментальну психологію, як систему методів та методик, які застосовуються в психологічних дослідженнях.
3. Зробити аналіз відмінностей експериментального дослідження від інших методів (спостереження, бесіда, анкетування).
4. Охарактеризувати самоспостереження, як метод дослідження. Вказати об'єкт і предмет самоспостереження.
5. Охарактеризувати основні проблеми тренувальних спостережень.
6. Проаналізувати сучасний стан експериментальної психології в Україні. Охарактеризувати тенденції розвитку експериментальних досліджень в галузі психологічної науки.
7. Проаналізувати різні підходи до розуміння сутності експерименту і його структури.
8. Охарактеризувати експеримент як базовий метод наукового дослідження.
9. Описати основні недоліки і переваги експериментального дослідження.
10. Охарактеризувати етапи експерименту та основні їх змістові особливості.

Змістовий модуль II Теорія і практика експерименту в психології

1. Охарактеризувати, що таке ідеальний (бездоганний) експеримент, та визначити межі його застосування.
2. Перерахувати, яким чином у штучних експериментах домагаються більшої валідності, ніж в реальних експериментах.
3. Назвати чотири типи підходів до конструювання вибірок та обґрунтувати їх доцільність.
4. Навести приклади артефактів у процесі проведення експериментального дослідження.
5. Описати суб'єктивні фактори, які можуть впливати на достовірність отриманих даних.
6. Назвати прийоми, які використовуються для контролю впливу на особистості досліджуваного і ефекти спілкування.
7. Пояснити, як впливають очікування експериментатора на результати дослідження.
8. Охарактеризувати типові помилки експериментатора в ході дослідження. Описати етапи та правила формулювання гіпотези

експериментального дослідження.

9. Назвати ознаки і навести приклад формулювання гіпотези «хорошого» експериментального дослідження.

10. Визначити квазіексперимент на визначити межі його застосування.

Змістовий модуль III.

ЕКСПЕРИМЕНТ ЯК СПІЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЕКСПЕРИМЕНТАТОРА І ВИПРОБУВАНІХ

1. Охарактеризувати систему вимог до особистості і професіоналізму психолога-експериментатора.
2. Сформулювати принципи експериментальної роботи з різними віковими категоріями дорослих респондентів.
3. Проаналізувати сильні і слабкі сторони Етичного кодексу психолога.
4. Сформулювати принципи експериментальної роботи з дітьми.
5. Навести приклади формулювання проблеми психолого-педагогічного дослідження.
6. Сформулювати науковий апарат психолого-педагогічного дослідження.
7. Сформулювати підходи до класифікації психолого-педагогічних експериментів.
8. Навести приклади та охарактеризувати відомі психолого-педагогічні експерименти, здійснені в Україні.
9. Здійснити порівняльний аналіз психологічного експерименту в педагогічній психології і в соціальній педагогіці.
10. Описати алгоритм представлення даних психолого-педагогічного експерименту.

VI. ІНДИВІДУАЛЬНА НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНА РОБОТА

Індивідуальна навчально-дослідна робота є видом позааудиторної індивідуальної діяльності, результати якої використовуються у процесі вивчення програмового матеріалу навчальної дисципліни. Завершується виконання магістрантами ІНЗД прилюдним захистом навчального проекту.

Мета ІНДЗ: самостійне вивчення частини програмового матеріалу, систематизація, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань із навчального курсу, удосконалення навичок самостійної навчально-пізнавальної діяльності.

Зміст ІНДЗ: завершена теоретична або практична робота у межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь та навичок, отриманих під час лекційних, семінарських, практичних занять і охоплює декілька тем або весь зміст навчального курсу.

Види ІНДЗ, вимоги до них та оцінювання:

- ✓ конспект із теми (модуля) за заданим планом (**2 бали**);
- ✓ конспект із теми (модуля) за планом, який студент розробив самостійно (**3 бали**);
- ✓ анотація прочитаної додаткової літератури з курсу, бібліографічний опис, історико-педагогічні розвідки (**3 бали**);
- ✓ повідомлення з теми, рекомендованої викладачем (**2 бали**);
- ✓ повідомлення з теми (без рекомендації викладача): сучасні відкриття у педагогічній науці, аналіз інформації, самостійні дослідження (**3 бали**);
- ✓ історико-біографічні дослідження у вигляді есе (**5 балів**).
- ✓ наукове дослідження у вигляді реферату (охоплює весь зміст навчального курсу) – **15 балів**.

Орієнтовна структура ІНДЗ – наукового дослідження у вигляді реферату: вступ, основна частина, висновки, додатки (якщо вони є), список використаних джерел. Критерії оцінювання та шкалу оцінювання подано відповідно у табл. 7.1 і 7.2.

Таблиця 7.1

Критерії оцінювання ІНДЗ

№ з/п	Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів
1.	Обґрунтування актуальності, формулювання мети, завдань та визначення методів дослідження	5 бали
2.	Складання плану реферату	1 бал
3.	Критичний аналіз суті та змісту першоджерел. Виклад фактів, ідей, результатів досліджень в логічній послідовності. Аналіз сучасного стану дослідження проблеми, розгляд тенденцій подальшого розвитку даного питання.	10 балів
4.	Дотримання правил реферуванням наукових публікацій	3 бали
5.	Доказовість висновків, обґрунтованість власної позиції, пропозиції щодо розв'язання проблеми, визначення перспектив дослідження	4 бали
6.	Дотримання вимог щодо технічного оформлення структурних елементів роботи (титольний аркуш, план, вступ, основна частина, висновки, додатки (якщо вони є), список використаних джерел)	2 бали
Разом		30 балів

Шкала оцінювання ІНДЗ
(науково-педагогічного дослідження у вигляді реферату)

Рівень виконання	Кількість балів, що відповідає рівню	Оцінка за традиційною системою
Високий	27-30	Відмінно
Достатній	20-26	Добре
Середній	10-19	Задовільно
Низький	0-18	Незадовільно

VII. Орієнтовна тематика реферативних досліджень з навчальної дисципліни «Експериментальна психологія»

1. Експериментальне дослідження як метод дослідження дією.
2. Експериментальне виявлення каузальних зв'язків.
3. Принципи та структура наукового дослідження психіки.
4. Розвиток та становлення експериментальної психології.
5. Експериментальна психологія на сучасному етапі розвитку: предмет і завдання.
6. Основні проблеми експериментального методу в психології.
7. Особливості експерименту у віковій, педагогічній, соціальній психології та інших галузях психологічної науки.
8. Експеримент “ex-post-facto”.
9. Особливості квазіекспериментального дослідження психіки.
10. Критерії надійності і валідності психологічного експерименту.
11. Генеральна сукупність і експериментальна вибірка.
12. Стратегії відбору досліджуваних в експериментальну вибірку.
13. Експериментатор: його особистість і діяльність.
14. Етичні принципи проведення дослідження.
15. Система гіпотез в експериментальному дослідженні.
16. Види гіпотез. Вимоги до формулювання гіпотез.
17. Етапи експериментального дослідження психіки
18. Проблема об'єктивності і надійності експериментальних даних.
19. Обробка і узагальнення результатів експериментального дослідження.
20. Поняття змінної в психологічному дослідженні.
21. Джерела артефактів у маніпулюванні змінними.
22. Вимір у психології. Психологічні шкали.
23. Критерії якості вимірювання змінних.
24. Вимоги до «хорошого» експерименту: об'єктивність, надійність,

валідність, репрезентативність.

25. Планування психологічного експерименту. Види планів.
26. Планування кореляційного дослідження.
27. Артефакти в кореляційному дослідженні.
28. Особливості проведення формуючого експерименту.
29. Складові інтерпретації експериментальних результатів.
30. Узагальнення та представлення результатів експериментальних

досліджень

Студент може набрати максимальну кількість балів за ІНДЗ – 30 балів.

VIII. СИСТЕМА ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

Навчальні досягнення із дисципліни «Експериментальна психологія» оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100.

Систему рейтингових балів для різних видів контролю подано у табл. 8.1, табл. 8.2.

Таблиця 8.1

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного (модульного) контролю

№	Вид діяльності	<i>Максимальна</i> кількість балів за один вид роботи
1.	Відвідування лекцій	10
2.	Робота на семінарах	140
3.	Робота на практичних заняттях	40
4.	Виконання завдань для самостійної роботи (домашнього завдання)	40
5.	ІНДЗ (індивідуальне навчально-дослідне завдання)	30
6.	Виконання модульної контрольної роботи	100
8	Всього	360 : 6,0 = 60
9	Коефіцієнт	6,0
10.	Іспит	40

Таблиця 8.2

Порядок переведення рейтингових показників успішності у європейські оцінки ECTS

<i>Оцінка за шкалою ECTS</i>	<i>Визначення</i>	<i>За національною системою</i>	<i>За системою КМПУ</i>
<i>A</i>	<i>ВІДМІННО-відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок</i>	<i>5 (відмінно)</i>	<i>90-100</i>
<i>B</i>	<i>ДУЖЕ ДОБРЕ- вище середнього рівня з кількома помилками</i>	<i>4 (добре)</i>	<i>82-89</i>
<i>C</i>	<i>ДОБРЕ –в загальному правильна робота з певною кількістю значних помилок</i>		<i>75-81</i>
<i>D</i>	<i>ЗАДОВІЛЬНО-непогано, але зі значною кількістю недоліків</i>	<i>3 (задовільно)</i>	<i>69-74</i>
<i>E</i>	<i>ДОСТАТНЬО- виконання задовольняє мінімальні критерії</i>		<i>60-68</i>
<i>FX</i>	<i>НЕЗАДОВІЛЬНО – потрібно попрацювати перед тим, як перескласти</i>	<i>2 (незадовільно)</i>	<i>35-59</i>
<i>F</i>	<i>НЕЗАДОВІЛЬНО-необхідна серйозна подальша робота, обов'язковий повторний курс</i>		<i>1-34</i>

Кожний модуль включає бали за поточну роботу на семінарських, практичних заняттях, виконання самостійної роботи, індивідуальну роботу, модульну контрольну роботу.

Виконання модульних контрольних робіт здійснюється в режимі з використанням роздрукованих завдань.

Модульний контроль знань здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу модуля.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях, під час виконання самостійної та індивідуальної навчально-дослідної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- ✓ своєчасність виконання навчальних завдань;
- ✓ повний обсяг їх виконання;
- ✓ якість виконання навчальних завдань;
- ✓ самостійність виконання;

- ✓ творчий підхід у виконанні завдань;
- ✓ ініціативність у навчальній діяльності.

IX. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

1) За джерелом інформації:

- *Словесні*: лекція, семінари, пояснення, розповідь, бесіда.
- *Наочні*: спостереження, ілюстрація, демонстрація.
- *Практичні*: вправи.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

1) Методи стимулювання інтересу до навчання: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо).

X. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ

- ✓ опорні конспекти лекцій;
- ✓ навчальні посібники;
- ✓ робоча навчальна програма;
- ✓ збірка тестових і контрольних завдань для тематичного (модульного) оцінювання навчальних досягнень студентів;
- ✓ завдання для ректорського контролю знань студентів з навчальної дисципліни «Експериментальна психологія».

XI. ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ

1. Розвиток вітчизняної експериментальної психології.
2. Перспективи розвитку експериментальної психології в Україні.
3. Підходи до розуміння сутності експерименту і його структури.
4. Проблеми експериментального методу в психології.
5. Загальнонаукові методи дослідницької роботи
6. Переваги експериментального дослідження психіки порівняно з іншими методами наукового пізнання
7. Порушення природного розвитку подій, етичність, подвійна суб'єктність, як основні проблеми експериментального дослідження психіки.
8. Ідеальний та уявний експерименти.
9. Особливості лабораторного та природного експерименту.
10. Констатуючий і формуючий експерименти.
11. Особливості квазіекспериментального дослідження психіки

12. Особистість досліджуваного в експерименті.
13. Комунікативні артефакти в експериментальному дослідженні.
14. Контроль змінних у психологічному дослідженні.
15. Особливості планування кореляційного дослідження.

XII. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Бондарчук О. І. Експериментальна психологія: Курс лекцій. – К.: МАУП, 2003. – 120.
2. Горбунова В.В. Стратегії та плани експериментального дослідження // Горбунова В.В. Експериментальна психологія в схемах і таблицях. – К.: Професіонал, 2007. – С. 105-129.
3. Готтсданкер Р. Основы психологического эксперимента. – М.: Изд-во МГУ, 1982. – 464 с.
4. Дружинин В. Н. Экспериментальная психология. – СПб.: Питер, 2000. – 286 с.
5. Корнилова Т.В. Класифікація експериментальних планів // Корнилова Т.В. Експериментальна психологія: Теорія і методи: учебник для вузов. – М.: Аспект Пресс, 2002. – С. 192-214.
6. Никандров В. В. Экспериментальная психология. Учебное пособие. – СПб.: Издательство «Речь», 2003. – 480 с.
7. Сидоренко Е. В. Методы математической обработки в психологии. – СПб.: ООО Речь», 2002. – 350 с.
8. Солсо Р. Л., Маклин М. К. Экспериментальная психология. – СПб., 2003. – 272 с.

Додаткова:

1. Бурлачук Л. Ф. Словарь-справочник по психодиагностике. – СПб.: Питер, 2000. – 528 с.
2. Бюль А., Цефель Р. SPSS: искусство обработки информации. — СПб.: ООО – СофтЮП, 2001. – 608 с.
3. Вундт В. Очерки психологии. – М.: Московское книгоиздательство, 1912. – 125 с.
4. Горбунова В. В. Експериментальна психологія: навчальна робоча програма курсу. – Житомир, ЖДУ імені Івана Франка, 2005. – 35 с.
5. Климчук В.О. Математичні методи у психології. – К.: Освіта України, 2009. – С. 83-106.
6. Максименко С. Д. Розвиток психіки в онтогенезі: У 2 т. – К.: Форум, 2002. – Т. 1. Теоретико-методологічні проблеми генетичної психології. – 319 с.
7. Музика О.Л. Курсові роботи з психології: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Освіта України, 2009. – 104 с.